

Городня Н. Д.

ORCID: 0000-0001-8152-3927

доктор історичних наук, професор

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

БАГАТОСТОРОННІ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ УГОДИ В АЗІЙСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОМУ Й ІНДІЙСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОМУ РЕГІОНАХ

Ключові слова: Азійсько-Тихоокеанський регіон, Індійсько-Тихоокеанський регіон, торговельно-економічні угоди, Всеосяжна і прогресивна угода про Транстихоокеанське партнерство, Регіональне всебічне економічне партнерство, Індійсько-Тихоокеанська економічна структура для процвітання.

До кінця 2024 р. в Азійсько-Тихоокеанському (АТР) та Індійсько-Тихоокеанському (ІТР) регіонах сформувалися три багатосторонні торговельно-економічні угоди: 1) Всеосяжна і прогресивна угода про Транстихоокеанське партнерство (Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership, CPTTP) за участю 11 держав (2018 р.); 2) Регіональне усебічне економічне партнерство (Regional Comprehensive Economic Partnership, RCEP) за участю 14 держав (2020 р.); 3) Індійсько-Тихоокеанська економічна структура для процвітання (The Indo-Pacific Economic Framework for Prosperity, IPEF) за участю 14 держав, започаткована у 2022 р.

Сутність перших двох угод було розкрито у виступах авторки на сходовознавчих конференціях 2020 і 2024 рр. [1, 2]. З того часу ці угоди набули певного розвитку.

Всеосяжна і прогресивна угода про Транстихоокеанське партнерство (ВПТТП) зберегла високі стандарти й основі положення Угоди про Транстихоокеанське партнерство (ТТП, Trans-Pacific Partnership Agreement), ініційованої США у 2009 р. і підписаної в лютому 2016 р. за участю 12 держав (США, Австралії, Брунею, В'єтнаму, Канади, Малайзії, Мексики, Нової Зеландії, Перу, Сингапуру, Чилі та Японії). Після того як президент Д. Трамп у січні 2017 р. скасував участь США у ТТП, решта держав-учасниць узгодили текст нової угоди (ВПТТП) з незначними змінами. Вона передбачає: відкриття ринків товарів і послуг держав-учасниць та зобов'язання щодо регулювання іноземних інвестицій; зміцнення торговельної системи, що ґрунтується на правилах, шляхом запровадження нових і оновлених правил для транс-кордонної торгівлі та інвестицій; заохочення участі в регіональній

економіці малих і середніх підприємств. Угода включає положення про захист довкілля і прав робітників. ВПТТП називають “угодою XXI століття” через нові регіональні стандарти для майбутніх торговельних угод, включно з розвитком стійкої цифрової економіки. Усі держави-учасниці ратифікували угоду до липня 2023 р. Того ж місяця після двох років переговорів до ВПТТП приєдналася Велика Британія.

На противагу ТТП і ВПТТП, Пекін підтримав ініціативу АСЕАН про Регіональне всебічне економічне партнерство (РВЕП) у форматі “АСЕАН+6” за участю десяти держав-членів АСЕАН, КНР, Японії, Республіки Кореї, Австралії, Нової Зеландії та Індії. Її основні цілі полягали в тому, щоб поєднати угоди про вільну торгівлю, підписані АСЕАН з партнерами по діалогу (у форматі “АСЕАН плюс один”), на основі єдиних правил і удосконалити їх, а також врахувати нові реалії торгівлі (включно з електронною торгівлею, участю малих і середніх підприємств, взаємозалежністю регіональних ланцюгів доданої вартості тощо). Стандарти угоди РВЕП суттєво нижчі, ніж ВПТТП, оскільки вона враховує різний рівень розвитку й різноманітні індивідуальні обставини держав-учасниць, зберігає протекціонізм окремих галузей і груп товарів, передбачає більш швидку лібералізацію торгівлі товарами, ніж послугами. Цю угоду підписали 15 держав, після того Індія вийшла з переговорів.

Процес ратифікації РВЕП парламентами держав-членів завершився до червня 2023 р. Проте участь М’янми в угоді було відкладено у зв’язку з проблемою легітимності її уряду після військового перевороту 1 лютого 2021 р. Тож ця угода набула чинності між КНР і М’янмою на двосторонньому рівні (з 1 травня 2022 р.). Унаслідок цього сторонами РВЕП (станом на кінець 2024 р.) були 14 держав.

Деякі регіональні держави (Японія, Сингапур, В’єтнам, Малайзія, Бруней, Австралія, Нова Зеландія) увійшли до обох угод – ВПТТП і РВЕП.

США не беруть участі в жодній з них. Очікувалося, що за адміністрації Дж. Байдена США приєднаються до ВПТТП. Натомість вона ініціювала іншу угоду під назвою “Індійсько-Тихоокеанська економічна структура для процвітання” (ІПЕФ). Її було офіційно започатковано у травні 2022 р. за участю 14 держав (США, Австралія, Бруней, В’єтнам, Індія, Індонезія, Малайзія, Нова Зеландія, Республіка Корея, Сингапур, Таїланд, Філіппіни, Фіджі, Японія). У ній уперше, як порівняти з попередніми двома угодами, беруть участь Індія і Фіджі. Вона також оголошена відкритою для приєднання зацікавлених країн.

На відміну від перших двох угод, ІПЕФ не є усебічною угодою про вільну торгівлю (ФТА), що ґрунтується на принципах зменшення

тарифів і отримання ринкового доступу. Натомість вона спрямована на встановлення “високостандарних зобов’язань” у чотирьох сферах (основах ІПЕФ), які мають поглибити економічну взаємодію в регіоні: 1) пов’язана економіка (окремі торговельні питання); 2) стійка економіка (мережі постачання, supply chains); 3) чиста економіка (чиста енергетика, декарбонізація, інфраструктура); 4) справедлива економіка (податки, антикорупційні питання). ІПЕФ має гнучкий характер, тож держави-учасниці не зобов’язані приєднуватися до всіх чотирьох основ. Зокрема, Індія не бере участі в переговорах, які стосуються торгівлі [4].

До червня 2024 р. партнери досягли угод в усіх сферах, крім торгівлі.

Першою, у листопаді 2023 р., було підписано Угоду про мережі постачання (IPEF Supply Chain Agreement). Вона набула чинності в лютому 2024 р. Згідно з нею створено три нові органи: 1) Рада мереж постачання (Supply Chain Council) для посилення стійкості в критичних секторах економіки; 2) Мережа реагування на кризові ситуації в ланцюгах постачання (Supply Chain Crisis Response Network) для координації в умовах порушення мереж постачання; 3) Консультативна рада з трудових прав (Labor Rights Advisory Board) для вирішення проблем порушення прав працівників у мережах постачання.

У червні 2024 р. були підписані Угода про чисту економіку, Угода про справедливую економіку та Угода про ІПЕФ.

Угода про чисту економіку спрямована на підтримку переходу держав до “зеленої” енергетики через посилене співробітництво в інноваціях та інвестиціях у цій сфері і сприятливих для клімату технологій. У червні 2024 р. відбувся перший інвестиційний форум, на якому партнери по ІПЕФ визначили пріоритетні проєкти для реалізації на суму 23 млрд дол. Угода про справедливую економіку спрямована на “вирівнювання правил гри” через посилення принципів справедливості, інклюзивності, прозорості, верховенства права і підзвітності в економіках партнерів, боротьбу з корупцією та ухилянням від сплати податків. Згідно з Угодою про ІПЕФ створено відповідну Раду і Спільну комісію, які мають зустрічатися щорічно, щоб сприяти реалізації угод. Після досягнення потрібного порога ратифікації для кожної з трьох угод 11–12 жовтня 2024 р. вони набули чинності.

Проте держави не змогли досягти угоди у сфері торгівлі, що становить першу основу ІПЕФ і стосується передусім цифрової економіки, а також запровадження високих стандартів у сфері праці та охорони довкілля, положень про корпоративну відповідальність, інклюзивність, політику конкуренції, регуляторні практики, сприяння торгівлі, економічне співробітництво / технічну допомогу. Деякі з цих

питань є типовими складниками сучасних ФТА, наприклад Угоди США – Мексика – Канада (2020 р.). У листопаді 2024 р. США припинили переговори з цифрової торгівлі з огляду на потребу внутрішніх консультацій з найбільш чутливих питань.

Ефективність нових підходів, запропонованих ІПЕФ, є дискусійною. Деякі експерти вважають, що ІПЕФ не може замінити усебічну угоду про вільну торгівлю. Такі багатосторонні угоди ВПТТП і РВЕП, у яких США не беруть участі, можуть консолідувати регіональні мережі постачання через спільні правила. Це може негативно вплинути на конкурентоспроможність американських експортерів [3]. Ба більше, за президентства Д. Трампа питання про перспективи подальших переговорів і участі США в цій угоді є відкритим.

Отже, три розглянуті угоди формують нову торговельно-економічну архітектуру в АТР та ІТР. Вони свідчать про регіональний динамізм у торговельно-економічній сфері, а також про конкуренцію між великими державами за формування регіональної архітектури у своїх інтересах і посилення політичного впливу через інструменти “м’якої сили”.

Література:

1. Городня Н. Підписання угоди про Регіональне усебічне економічне партнерство: стратегічне значення. *III–IV конгрес сходознавців (до 150-ї річниці від дня народження Агатангела Кримського)* : збірник матеріалів. м. Київ, 23–24 грудня 2020 р. Ч. II. Київ: Гельветика, 2020. 240 с. С. 23–26.

2. Городня Н. Всеосяжна і прогресивна угода про Транстихоокеанське партнерство: сутність та історія укладання. *Матеріали міжнародної наукової конференції “XXVII сходознавчі читання А. Кримського”*, 27–28 червня 2024 р. Львів – Торунь: Liha-Pres, 2024. С. 83–84.

3. Cimino-Isaacs C. D., Kitamura K. H., Manyin M. E, Indo-Pacific Economic Framework for Prosperity (IPEF). July 22, 2024 / Congressional Research Service. URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF12373>

4. Fact Sheet: In Asia, President Biden and a Dozen Indo-Pacific Partners Launch the Indo-Pacific Economic Framework for Prosperity. May 23, 2022 / The White House. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/05/23/fact-sheet-in-asia-president-biden-and-a-dozen-indo-pacific-partners-launch-the-indo-pacific-economic-framework-for-prosperity/>